

Lær havens nyttedyr at kende

*"Fuchsia" - september 2000
Af Sten Porse Praktisk Økologi*

Alfa og omega for at få færre skadedyrsangreb i haven er, at man skaber de rette forhold for nyttedyrene, at man opbygger en niche. Men det kræver, at man kender nyttedyrenes livscyklus, deres fødevalg og hvilket miljø de skal have for at trives optimalt.

En gammel elm var død af elmesygen. Barken skallede af, og man kunne fjerne store stykker af den. Neden under den kunne man finde masser af hvide larver med brune hoveder, elmebarkbillens larver. Det var dem, som havde spredt spirene af elmesygesvampen.

Men der var en hel masse af et andet dyr under samme barkflage. Lange mangebenede, brune skolependre. Det er grådige rovdyr, som er så slanke, at de kan nå ind til byttedyr, som ellers lever skjult. Her under barken kunne de æde løs af skadedyrene, men de kom for sent, desværre. Træet var dødt.

Der er meget at lære af denne historie: Her findes planten, som producerer livsgrundlaget. Her findes planteæderne, som tager for sig af træets stof- og energireserver. Og her findes rovdyrene, som begrænser planteædernes skader. Men der er også den ubalance, som opstår, når de forskellige gruppers levested bliver forstyrret. Og endelig er der forsinkelsen i nyttedyrenes virke, som giver plads for alle de alvorlige skader på planten.

Fødenet

Fødenettene i en have eller på et stykke landbrugsjord er under konstant udvikling. De kan være mere eller mindre i balance, men aldrig i stilstand. Man taler om, at naturen udvikler sig i et successionsforløb. Her i Danmark forløber det i hovedtrækkene sådan: forstyrret jord enårigt ukrudt - lave vildstaude - høje vildstaude - buske - pionertræer - moden skov - urskov.

Dette forløb er beskrevet ved de planter, der indgår i det. Man kunne også beskrive det ved de ændringer, der sker i jordbundsforholdene eller i lokalklimaet, eller man kunne udtrykke det ved hjælp af de dominerende dyregrupper. Bedst ville det være, hvis man kunne beskrive hvert successionstrins gensidighed mellem jord, klima, planter og dyrearter.

Beskrivelsen af den naturlige biodiversitet på hvert trin kunne bruges til at forklare ting som: ukrudtsproblemer, svampeangreb, skadedyrplager, jordbundsproblemer, skift mellem successionstrin.

Succession og nicher

Monokultur har været jordbrugets foretrukne grundide i hvert fald siden Middelalderen. Tricket består i, at man afbryder de naturlige successionsforløb og nulstiller dem. I sådan et stykke jord, hvor alle de forskellige udviklinger og dynamiske harmoniseringer skal begynde på ny hvert år, skabes der muligheder for kraftig vækst hos nogle få, enårige afgrødeplanter. Problemet er, at denne nulstilling også skaber gunstige betingelser for væksten af de velkendte ukrudtsplanter.

Tilmed bliver levedemulighederne ødelagt for stedets naturligt afbalancerede dyreliv. Kun dyr, som kan

lade nogle bunker kvas eller staudetop ligge. De skal bare ligge helt tilfældigt og må slet ikke komme i kompostbunken, som giver helt specielle livsbetingelser. Sørg også for, at der er sten, grenstumper og et lag af blade, som dyrene kan søge beskyttelse under. Og sørg for, at der er skyggefulde steder i haven, så dyrene ikke lider under sommertørken (vi har nedbørsunderskud i sommertiden, forstå det hvem som kan).

En anden fremgangsmåde kan bruges i sammenhæng med at bygge nicher op. Det drejer sig om at fremme havens biodiversitet. Her er det om at få så varieret og skiftende en beplantning som muligt. Jo flere plantearter, der trives i haven, jo flere muligheder skabes der for planteæderne og deres rovdyr. Glem ikke, at de som nedbryder dødt plantemateriale også er føde dyr for mange af rovdyrene. En frodig og levende jord er altså en del af grundlaget for nyttedyrenes trivsel.

Industrialiserede nyttedyr

Det med nyttedyrene har taget en vending, som vel egentlig var forventelig: der er opstået en industri, som fremstiller de gode dyr. Væksthusfolkene kan nu købe alle mulige slags småkræ, der kan nedkæmpe bestemte plageånder, som trives under glas. Og man kan skam også få fat på dyr, der gør nytte i det frie. I det hele taget er det blevet sådan, at folk forventer, at der nok en dag vil være et nyttedyr for hver et skadedyr. Men her er det, at kæden springer af: for der vil aldrig opstå 100 % dækkende bekæmpelsesmetoder for noget slags skadedyr, hverken kemisk eller økologisk.

Vi kan lave varierede, naturnære og økologisk balancerede haver, parker og naturområder. Vi kan pleje og beskytte de levesteder, som er livsgrundlaget for bestemte fødenet. Vi kan tilmed opbygge nicher, der ligefrem kalder på de kære dyr. Men vi kan ikke garantere noget. Naturlige levesteder er i balance, men det er altid en balance, som er i bevægelse. Til bestemte tider og på bestemte steder vil de skadelige dyr få overtaget. Det kan ske i naturskove, i landskabet, på markerne eller i haverne, og irriterende er det, men sådan har vilkårene altid været, også før jordbrugets tid.